

ВІДГУК

доктора педагогічних наук, професора Житомирського державного університету імені Івана Франка Дубасенюк О.А. на дисертацію Дереди Тетяни Григорівни на тему «Акмеологічні засади неперервної професійної підготовки фахівців фізичного виховання», представлену на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – «Теорія і методика професійної освіти»

Дисертаційна робота присвячена актуальній проблемі дослідження акмеологічних засад неперервної професійної підготовки фахівців фізичного виховання. Відомо, що здоров'я – це сукупність складників повного психічного, соціального і фізичного благополуччя. У дисертації відзначено, що здоров'я нації постає головним критерієм ефективності функціонування всіх сфер діяльності сучасного суспільства, показником розвитку держави. Наголошено, крім позитивних зрушень, що відбуваються в Україні, простежуються і негативні явища в життєдіяльності людей – зниження тривалості та якості життя, зростання кількості хронічних захворювань, втрата орієнтирів на здоровий спосіб життя, зменшення рухової активності. Саме тому професійна підготовка фахівців фізичного виховання набуває сьогодні особливого значення, оскільки впливає на фізичне оновлення і розвиток суспільства. Її основними характеристиками є ціннісне ставлення до здоров'я громадян, необхідність реалізації державної стратегії розвитку системи фізичного виховання молоді, формування відповідального ставлення до власного здоров'я, до здорового способу життя, створення умов для повноцінного фізичного та духовного розвитку. Професійна підготовка в сучасних умовах розглядається як цілісний неперервний процес, що передбачає не тільки навчання у ВНЗ, а й самоосвіту та подальше самовдосконалення, цілеспрямований рух до професійного й особистісного акме, що є сутністю такої галузі науки, як акмеологія.

Дисертаційна робота має безумовну **наукову новизну**, яка полягає в тому, що: *уперше* професійну підготовку майбутніх фахівців фізичного

виховання розглянуто на засадах акмеології в контексті забезпечення неперервності професійного становлення та розвитку фахівця на початковому, першому (бакалаврському), другому (магістерському) рівнях вищої освіти, формуванні у нього здатності до навчання, саморозвитку та самовдосконалення впродовж життя засобами акмеологічно спрямованих змісту, форм та методів підготовки; виокремлено етапи розвитку акмеології на теренах України (20-ті роки XX ст. – початок XXI ст.), а саме: фундаментальний (1928 – 1950 рр.), синергетично-технологічний (1951 – 1966 рр.), професійно-прикладний (1967 – 1984 рр.), академічно-науковий (1985 – липень 1991 рр.), креативно-інтегративний (з серпня 1991– до сьогодні); обґрунтовано структуру акмеологічної компетентності фахівця фізичного виховання (компоненти: акме-мотиваційний, когнітивно-акмеологічний, акмеологічно-діяльнісний, акме-якості особистості) та критерії її сформованості (мотиваційний, когнітивний, діяльнісний, особистісний); розроблено концепцію та модель (складові: цільова, теоретико-методологічна, змістово-процесуальна, критеріально-результативна) неперервної професійної підготовки фахівців фізичного виховання на засадах акмеології; експериментально доведено взаємозв'язки показників компонентів акмеологічної компетентності фахівця фізичного виховання (акме-мотиваційний і особистісний, особистісний і професійний, емоційний і психологічний, когнітивно-акмеологічний і дослідницький); експериментально встановлено кореляційні зв'язки між рівнем сформованості акмеологічної компетентності, її компонентами та їх показниками; здійснено SWOT-аналіз освітнього акмеологічного середовища неперервної професійної підготовки фахівців фізичного виховання; розроблено варіативні моделі неперервної професійної підготовки фахівців фізичного виховання на засадах акмеології (професійно-мотиваційна, практично-спрямована та спортивно-діялісна).

Дисертаційна робота логічно побудована, складається зі вступу, п'яти розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел.

У першому розділі *«Акмеологічні засади неперервної професійної підготовки фахівців фізичного виховання як об'єкт дослідження»* здійснено всебічний історико-педагогічний аналіз становлення та розвитку акмеології; детально проаналізовано передумови виникнення акмеологічного знання. Доведено, що у науковий тезаурус поняття «акмеологія» було введено на початку ХХ ст. Акмеологія розглядається як наука, що вивчає феноменологію, закономірності та механізми здійснення потенціалу людини як виду, індивіда, особистості, суб'єкта діяльності, індивідуальності при досягненні нею найбільш високого рівня розвитку на різних його етапах. Виділено етапи розвитку акмеології на території України (20-ті роки ХХ – початку ХХІ ст.): фундаментальний, синергетично-технологічний, професійно-прикладний, академічно-науковий, креативно-інтегративний, що дало змогу простежити динаміку розвитку акмеології як науки, її закономірностей, методів досягнення професійної майстерності, від утвердження і розвитку у Незалежній Україні до заснування громадської організації «Українська академія акмеології».

Позитивним є створення й обґрунтування автором класифікації базових понять дослідження. До І групи віднесено поняття, що розкривають сутність та специфіку неперервної професійної підготовки фахівців фізичного виховання; до II – поняття, які характеризують професійну підготовку фахівців визначеного напрямку; до III – поняття, що визначають акмеологічні засади неперервної професійної підготовки таких фахівців.

Зокрема, поняття «неперервна професійна підготовка фахівців фізичного виховання на засадах акмеології» розглядається дисертантом як послідовний процес розвитку акмеологічної компетентності фахівця фізичного виховання, що забезпечує його професійне становлення та розвиток, формування здатності до навчання, саморозвитку, самовдосконалення впродовж життя з метою досягнення особистісного й професійного акме.

Теоретичний аналіз обраної проблеми у педагогічній теорії доводить, що значна увага науковців приділяється: оптимізації професійної підготовки фахівців фізичного виховання у ВПНЗ, упровадженню особистісно

орієнтованої моделі професійної підготовки фахівців, формуванню їх педагогічної майстерності, застосуванню інформаційних технологій у професійній підготовці фахівців фізичного виховання, реалізації окресленої підготовки на засадах аксіології, дослідженню педагогічних умов підготовки студентів до здоров'язбережувальної професійної діяльності. Автором розроблена концепція дослідження акмеологічних засад неперервної професійної підготовки фахівців фізичного виховання, що ґрунтується на комплексному, акмеологічному, системному, компетентнісному, антропологічному, екзистенційному, аксіологічному, діяльнісному підходах. Системо-утворювальним підходом у дослідженні постає власне акмеологічний підхід.

У другому розділі *«Професійна підготовка фахівців фізичного виховання за кордоном»* здобувачем проаналізовано особливості професійної підготовки фахівців фізичного виховання у країнах Європейського Союзу. Вивчення зарубіжного досвіду засвідчило, що для України певний інтерес становить: надана можливість студенту вибудовувати індивідуальну освітню траєкторію професійної підготовки, планувати послідовність етапів навчання та вивчення навчальних дисциплін професійного та практичного циклів підготовки (Велика Британія, Німеччина, Іспанія); графік проходження професійної практики в процесі навчання у ВНЗ (Греція, Португалія, Франція); підготовка фахівців визначеного профілю до створення й використання на практиці власної шкільної програми фізичного виховання відповідно до стану здоров'я осіб, які займаються фізичною культурою, з урахування стандартів шкільного фізичного виховання (США); формування загальних та професійних компетентностей, надання студентам можливості обирати додаткові спеціалізації, вивчення навчальних дисциплін «Акмеологія», «Акмеологія фізичного виховання» під час професійної підготовки фахівців фізичного виховання (країни СНД).

Виокремлені автором прогресивні ідеї зарубіжного досвіду у досліджуваній сфері щодо планування, поетапного вивчення навчальних дисциплін професійного та практичного циклів професійної підготовки,

можливість вибору студентами у процесі навчання додаткових спеціалізацій та графіку проходження професійної практики, а також підготовка студентів до створення, апробації власної шкільної програми фізичного виховання є цікавими та перспективними.

У третьому розділі *«Концептуальні засади акмеологічно спрямованої неперервної професійної підготовки фахівців фізичного виховання»* дисертантом розкрито сучасний стан неперервної професійної підготовки фахівців фізичного виховання. Проведене дослідження свідчить, що лише 23,5% з 1253 респондентів виявили інтерес до саморозвитку, самовдосконалення у процесі навчання та до оволодіння методами досягнення власного акме. До чинників саморозвитку віднесено: бажання кар'єрного зростання (32,1% респондентів), пізнання нового (37,4%), прагнення досягти власного акме (29,3%). Значна частина студентів (60,5%) пов'язує акмеологію із саморозвитком та досягненням успіху в житті, не усвідомлюючи при цьому важливості самостійної роботи. Більшість опитаних (56,6%) не приділяє належної уваги фаховій, науковій та методичній літературі, не виконує науково-дослідні проекти (64,9%), що передбачає сформовану здатність до самоосвіти, саморозвитку. Результати опитування свідчать, що майбутні фахівці фізичного виховання недостатньо вмотивовані щодо власного професійного розвитку, не усвідомлюють важливість оволодіння акмеологічною компетентністю.

На основі дослідження різних позицій науковців автором визначається сутність акмеологічної компетентності фахівця, як інтегрованої здатності особистості, яка формується у процесі неперервної акмеологічно спрямованої професійної підготовки і відображає здатність фахівця будувати власний саморозвиток із постійним ускладненням завдань та орієнтацією на акмедосягнення.

У процесі дослідження здобувачем повною мірою обґрунтовано структуру акмеологічної компетентності фахівця фізичного виховання, що містить такі компоненти: акме-мотиваційний (сформованість мотивації до неперервного саморозвитку), когнітивно-акмеологічний (володіння

студентами акмеологічними знаннями), акмеологічно-діяльнісний (наявність структурованих знань про способи діяльності, досвід їх застосування) та акме-якості особистості (активність особистості у процесі професійного становлення та постійного самовдосконалення й саморозвитку фахівця). Визначено критерії сформованості акмеологічної компетентності фахівців фізичного виховання (мотиваційний, когнітивний, діяльнісний, особистісний) та розкрито їх зміст. Провідна концептуальна ідея дослідження на засадах акмеології полягає у тому, що в умовах глобалізованого світу, інтеграції та інформатизації сучасних систем освіти, неперервний професійний й особистісний розвиток, саморозвиток та самовдосконалення фахівця фізичного виховання відбувається впродовж життя й професійної діяльності. Останнє передбачає формування у майбутніх фахівців мотивації й здатності до вершинних досягнень шляхом реалізації власного акмепотенціалу. Дисертантом визначено пріоритети у формуванні акмеологічної компетентності, які змінюються від початкового рівня вищої освіти до першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів. Відповідно формуються такі компоненти акмеологічної компетентності: акме-мотиваційна – як сукупність спонукань, когнітивно-акмеологічна – під час вивчення різноманітних навчальних дисциплін; акмеологічно-діялісна – в процесі самостійної та науково-дослідної роботи студентів. Такий підхід спрямовує майбутніх фахівців до постійного саморозвитку та самовдосконалення у професійній діяльності.

У дослідженні розроблено й належним чином обґрунтовано модель неперервної професійної підготовки фахівців фізичного виховання на засадах акмеології. Створена модель містить такі складові: цільову (мету підготовки фахівців фізичного виховання); теоретико-методологічну (методологічні підходи до неперервної професійної підготовки, принципи формування акмеологічної компетентності); змістово-процесуальну (організаційно-методичні засади та рівні вищої освіти – початковий, бакалаврський, магістерський); критеріально-результативну (відображає критерії оцінювання

рівня сформованості акмеологічної компетентності: мотиваційний, когнітивний, діяльнісний, особистісний).

У четвертому розділі *«Організаційно-методичні засади акмеологічно спрямованої неперервної професійної підготовки фахівців фізичного виховання»* дисертантом сформульовано принципи відбору змісту неперервної професійної підготовки фахівців фізичного виховання на засадах акмеології (цілісності, науковості, наступності, єдності, узгодженості, варіативності, відповідності рівнів вищої освіти) та розкрито їх зміст.

Розроблено та експериментально перевірено організаційно-методичні засади неперервної професійної підготовки фахівців фізичного виховання у контексті акмеологічного підходу. З метою формування акмеологічної компетентності фахівців фізичного виховання зміст навчальних дисциплін професійно-практичного циклу підготовки для кожного рівня вищої освіти (початковий, бакалаврський, магістерський) було збагачено матеріалом, формами та методами професійної підготовки фахівців фізичного виховання акмеологічного спрямування. Диференційовано рівні вищої освіти (початковий, бакалаврський, відповідно до магістерський). Також відзначено й детально обґрунтовано роль самостійної роботи та науково-дослідної роботи студентів – важливих складників неперервної професійної підготовки фахівців.

У п'ятому розділі здійснено експериментальну перевірку акмеологічних засад неперервної професійної підготовки фахівців фізичного виховання», подано етапи: підготовчий, основний, контрольно-узагальнювальний, підсумково-аналітичний. Експериментальна робота з перевірки акмеологічних засад неперервної професійної підготовки фахівців фізичного виховання проводилася на базі Київського університету імені Бориса Грінченка з 2009 р. по 2016 р. Мета формувального експерименту полягала у перевірці ефективності розробленої моделі та організаційно-методичних засад акмеологічно спрямованої неперервної професійної підготовки фахівців фізичного виховання. Для проведення формувального експерименту

було створено контрольну (98 студентів) та експериментальну (96 студентів) групи.

Формувальний експеримент засвідчив, що у процесі неперервної професійної підготовки на засадах акмеології рівень сформованості акмеологічної компетентності фахівців фізичного виховання в експериментальних групах зріс на 27,39%; у студентів контрольних груп – на 10,75%. На представлених графіках, рисунках чітко простежується позитивна динаміка всіх показників професійної акмекомпетентності, що переконливо свідчить про ефективність проведеного формувального експерименту.

Результати проведеного дослідження дозволили обґрунтувати варіативні моделі неперервної професійної підготовки фахівців фізичного виховання на засадах акмеології. Відповідно професійно-мотиваційна модель характеризується високим рівнем сформованості акме-мотиваційної компоненти; практично-спрямована модель – високим рівнем сформованості когнітивно-акмеологічної компоненти; спортивно-діяльнісна модель визначається високим рівнем сформованості акмеологічно-діяльнісного компонента та акме-якостей особистості. Важливо те, що експеримент здійснювався із застосуванням сучасних методів дослідження, зокрема кластерного, кореляційного та факторного аналізу.

Відзначимо **практичне значення** одержаних результатів, яке полягає у тому, що розроблено та впроваджено: навчально-методичний комплекс із професійної підготовки фахівців фізичного виховання на засадах акмеології, який включатиме навчально-методичне видання «Вступ до спеціальності (II модуль)»; програми курсів «Вступ до спеціальності», «Професійна майстерність», «Психологія фізичного виховання», «Теорія і методика фізичного виховання», «Професійне фізкультурно-спортивне вдосконалення», «Акмеологія у фізичному вихованні»; методичні матеріали для проведення практичних занять із визначених дисциплін та таких як, «Педагогічна майстерність», «Методика викладання дисциплін з фізичного виховання у вищих навчальних закладах»; монографію «Неперервна

професійна підготовка фахівців фізичного виховання: акмеологічні засади», для студентів, викладачів, магістрів, аспірантів, слухачів системи післядипломної освіти. Все це свідчить про вагому практичну значимість дисертаційної роботи.

Автореферат повною мірою відображає зміст дисертаційної роботи.

Наголосимо, що дисертантом проведено широку апробацію отриманих результатів. Основні положення та результати дисертаційної роботи знайшли відображення в 53 публікаціях, серед них: 2 монографія, 3 навчальні та навчально-методичних посібники, 1 навчальна програма дисципліни, 24 статті у наукових фахових виданнях, 5 статей у зарубіжних періодичних наукових фахових виданнях, а також у доповідях на науково-практичних конференціях різного рівня. Здобувачем використано значну джерельну базу – 617 найменувань, із них 48 зарубіжних. Крім того дисертація доповнена ґрунтовними додатками. Робота унаочнена таблицями, рисунками, графіками, які дають можливість повною мірою уявити результати проведеного дослідження.

Разом з тим висловимо певні побажання та зауваження щодо дисертаційної роботи:

1. У дисертації (с. 42) відзначено, що на початку ХХІ століття було створено наукову організацію «Українська академія акмеології» на базі Київського університету імені Бориса Грінченка, у межах якої діє 24 осередки академії у різних містах та регіонах України (Бердянський, Дніпропетровський, Донецький, Житомирський, Запорізький, Київський, Луганський та інші осередки). Бажано було б більш детально розкрити досвід такої роботи в регіонах.

2. На с. 172 автор наголошує, що з метою вивчення сучасного стану підготовки фахівців фізичного виховання було проведено анкетування та опитування студентів спеціальності «Фізичне виховання» ОКР молодший спеціаліст, бакалавр, магістр вищих навчальних закладів України. Це

важливо, проте слід чіткіше виділити основні смислові блоки програми дослідження.

3. У підрозділі 4.3. дисертанту бажано більше концентрувати увагу не на важливості різних видів традиційних та інноваційних форм і методів навчальної роботи, а на особливості їх упровадження в процесі професійної підготовки фахівців фізичного виховання під час експерименту.

4. На с. 332-334 описані відомі речі про методи науково-педагогічного дослідження. Варто було б обмежитися перерахуванням цих методів та відзначити специфіку їх реалізації під час підготовки фахівців визначеного профілю.

5. У підрозділі 5.1. (с. 342-343) дисертантом наголошено, що на підготовчому етапі формувального експерименту здійснено відбір вибірки генеральної групи студентів спеціальності «Фізичне виховання» та їх розподіл на експериментальну та контрольну групи. Бажано було б більше уваги приділити обґрунтуванню вибірки студентів та вибору експериментальної бази в умовах неперервної освіти.

6. Вважаємо важливим позитивним результатом дисертанта обґрунтування варіативних моделей неперервної професійної підготовки фахівців фізичного виховання на засадах акмеології. Проте необхідно було виділити окремо перспективні напрями дослідження професійної підготовки фахівців фізичного виховання на засадах акмеології, спираючись на запропоновані моделі.

Однак вказані зауваження не применшують актуальності та значимості докторської дисертації Дерези Т. Г. Робота виконана на високому науково-теоретичному рівні, є актуальною, завершеною і самостійною. Автореферат і наукові публікації відображають основний зміст дисертації. Робота містить нові як теоретичні, так і практичні результати, що в сукупності є суттєвим для вирішення проблеми професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання. Аналіз дисертаційної роботи та автореферату дає підставу зробити такий висновок:

Висновок. Дисертація Дереди Тетяни Григорівни на тему «Акмеологічні засади неперервної професійної підготовки фахівців фізичного виховання», представлену на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – «Теорія і методика професійної освіти» за актуальністю, науковим рівнем, науковою обґрунтованістю, достовірністю, практичною значущістю, якістю оформлення та повнотою викладу дисертація відповідає вимогам п.п. 18, 19 «Порядку присудження наукових ступенів», затверджених Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 р., зі змінами та доповненнями згідно з Постановою Кабінету Міністрів України № 656 від 19. 08. 2015 р., а її автор – Дереди Тетяна Григорівна заслуговує присудження наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності – 13.00.04 – «Теорія і методика професійної освіти».

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор
професор кафедри педагогіки
Житомирського державного
університету ім. Івана Франка

О. А. Дубасенюк

ПІДПИС ЗАСВІДЧУЮ:
Начальник відділу кадрів Житомирського
державного університету
імені Івана ФРАНКА

